

Santra Jantunen
Helsingin yliopisto
santra.jantunen@helsinki.fi

Liivin muuttuva kausatiivien muodostus ja kausatiivijohdosten produktiivisuus

Esitelmä käsittelee liivin kausatiiviverbien muodostamista, keskittyen erityisesti vähän tutkittuun verbinjohtoon kausatiivien johtamisen kautta. Lisäksi vertaan kausatiivijohdosten produktiivisuutta jo aiemmin käsittelemiini frekventatiivijohdoksiin (Jantunen 2014). Tutkimuksen aineisto on koottu liivin sanakirjasta (Kettunen 1938), kielennäytekokoelmasta (Mägiste 2006) sekä julkaisemattomista äänitallenteista.

Sanojen johtaminen on itämerensuomalaisissa kielissä yleinen sananmuodostuskeino yhdyssanojen muodostamisen ohella, ja verbinjohto on olennainen osa itämerensuomalaisten kielten kielioppia. Johtaminen on pääasiallinen keino muodostaa kausatiiveja itämerensuomalaisissa kielissä. Näitä morfologisia kausatiiveja muodostetaan sekä verbi- että nominikannasta useiden johdinvarianttien avulla, esim. suomen *-ttA-*, *-tA-*, *-UttA-*, *-tUttA-*, *-stA-*, *-ntA-* ja viron *ta-*, *da-*, *sta-*, *nda-*, *lda-*, *rda-*, *t-*, *a-*. Liivissä kausatiivisuffikseja on kuitenkin vain yksi, *-t-* (esimerkki 1).

(1)   *ta*   ***jūokš-t-õb***   *eņtš*   *ibīz-tõ*   (Kettunen 1938: 96)
          hän   juosta-CAUS-3SG   oma   hevonen-PRT
          'Hän juoksuttaa hevosta.'

Suffiksaalinen verbinjohtaminen on liivissä muuta itämerensuomea marginaalisempaa (ks. esim. Laakso 1989), kuten suffiksaalinen morfologia yleisemminkin. Tämä on nähtävissä yhden kausatiivijohtimen lisäksi myös frekventatiivien johtamisessa: muissa itämerensuomalaisissa kielissä on käytössä runsaasti johdinvariantteja, liivissä jälleen vain yksi, *-l-*. (Jantunen 2014; Kasik 2015: 148-160; VISK § 303, § 311, § 318; Väiri 1983: 72.)

Johtamisessa produktiivisuutta luonnehtii uusien johdosten muodostaminen mistä tahansa sopivasta kantasanaa. Johdostyyppi on lähtökohtaisesti produktiivinen, jos siihen voi tuottaa uusia johdoksia. Muissa itämerensuomalaisissa kielissä frekventatiivien johtaminen näyttäytyy hyvin produktiivisena, mutta liivin frekventatiivijohdokset eivät kuitenkaan sovi tähän yleisitämerensuomalaiseen kuvaan useimmiten leksikaalistuneina muotoina (ks. Jantunen 2014). Myös morfologisten kausatiivien johtaminen on itämerensuomalaisissa kielissä yleisesti ottaen produktiivista ja tämä pätee ainakin osittain myös liiviin. Arvioitaessa morfologisia kausatiiveja samoilla kriteereillä kuin frekventatiiveja, kuten määrittämällä johdoksille kantasanoja, liivin

kausatiivien johtaminen vaikuttaa produktiivisemmalta kuin frekventatiivien johtaminen. Virossa ja myös liivissä verbinjohtaminen on erityisesti suomeen verrattuna vähemmän produktiivista. Tämä on yhteydessä molemmissa kielissä tapahtuneeseen typologiseen muutokseen ja morfologisen rakenteen muutokseen leksikaalisiin sääntöihin perustuvaksi. Vaikka johtaminen on edelleen tärkein kausatiivien muodostuskeino, molemmat kielet käyttävät myös kompensatiokeinoja: johtamisen lisäksi kausatiiveja muodostetaan liivissä, samoin kuin virossakin, myös analyttisin keinoin, esim. *tīedõ valdiņ* 'avata'. (Grünthal 2010; Kasik 1997, VISK: § 164.)

Lähteet

- Grünthal, Riho 2010: Sijasynekretismi morfologian koetinkivenä. – ESUKA – JEFUL 2. [Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri, Tartu Ülikool.] 91–113. Tartu.
- Jantunen, Santra 2014: The border between productivity and non-productivity – are Livonian frequentative verbs derivatives or lexicalised? – *Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics* 5-1: 91–116.
- Kasik, Reet 1997: Typology of Estonian and Finnish word formation. The verb. – *Estonian: Typological Studies* 2. Tartu Ülikooli Eesti keele õppetooli toimetised 8. 42–72.
- 2015: *Sõnamoodustus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kettunen, Lauri 1938: *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae V. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Laakso, Johanna 1989: Muodon ja funktion suhteesta itämerensuomen verbinjohtimistossa. *Virittäjä* 93, 50–69.
- Mägiste, Julius 2006: *Muistoja Liivinrannasta. Liivin kieltä Ruotsista*. Suomentanut ja julkaissut Anneli Honko. Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia 250. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho (2004): Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkko-versio. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>
- Vääri, Eduard 1983: Liivi verbisufiksids -m- + t̃-. – TRÜ Toimetised 643. *Fenno-Ugristica* 10. s. 72–78. Tartu.